



ΕΠΕΑΕΚ 2  
ΑΞΟΝΑΣ 4 - ΜΕΤΡΟ 4.1 - ΕΝΕΡΓΕΙΑ 4.1.1  
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΡΑΞΗΣ 4.1.1.β

ΕΡΓΟ "ΚΑΛΙΠΡΟΣ"

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΣ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ  
ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗ-ΚΟΥΪΜΤΖΗ



## Τα Προγράμματα Δράσεων και οι Καλές Πρακτικές: Παραδείγματα Εφαρμογών

Ελένη Κουϊμτζή  
Ευανθία Τάζογλου



ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΡΧΙΚΗΣ  
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ 2000-2006 (ΕΠΕΑΕΚ 2)  
Άξονας 4, Μέτρο 4.1, Ενέργεια 4.1.1, Κατηγορία Πράξης 4.1.1.Β

ΕΡΓΟ ΚΑΛΛΙΡΡΟΗ

“Προωθώντας την ισότητα των φύλων κατά τη μετάβαση από την εκπαίδευση στην αγορά εργασίας: Δράσεις συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού με την οπτική του φύλου”

ΤΕΛΙΚΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΣ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ - ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

Επιστημονικώς Υπεύθυνη: Β. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗ - ΚΟΥΪΜΤΖΗ

ΔΡΑΣΗ

“Πιλοτική και Διευρυμένη Εφαρμογή Προγραμμάτων ΣΕΠ με την Οπτική του Φύλου”

Υπεύθυνες Δράσης: Α. ΣΤΟΓΙΑΝΝΙΔΟΥ - Ε. ΣΥΓΚΟΛΛΙΤΟΥ

**Εργαλεία Εφαρμογής Προγραμμάτων ΣΕΠ  
με την Οπτική του Φύλου - II:  
«Τα Προγράμματα Δράσεων και οι Καλές Πρακτικές:  
Παραδείγματα Εφαρμογών»**

Επιμέλεια Έκδοσης

Ελένη Κουϊμτζή

Ευανθία Τάζογλου



## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΡΑΣΕΩΝ ΣΕΠ	7
ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΜΑΘΗΤΩΝ-ΜΑΘΗΤΡΙΩΝ ΣΤΟ ΣΕΠ ΜΕ ΤΗΝ ΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΦΥΛΟΥ	8
Α. Γενικές αρχές και στόχοι	8
Β. Αξιοποίηση υλικού	8
ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΜΑΘΗΤΩΝ/ΤΡΙΩΝ ΣΕ ΧΩΡΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟ ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	9
Α. Γενικές αρχές και στόχοι	9
Β. Ενδεικτικά θέματα διερεύνησης	9
Γ. Παρουσίαση καλής δράσης	9
Δ. Αξιοποίηση υλικού	11
ΗΜΕΡΙΔΕΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΓΟΝΕΩΝ-ΚΗΔΕΜΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΦΥΛΟΥ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΕΠΙΛΟΓΩΝ	12
Α. Γενικές αρχές και στόχοι των Ημερίδων Ενημέρωσης	12
Β. Ενδεικτικά θέματα συζήτησης για την Ενημέρωση Γονέων - Κηδεμόνων	12
Γ. Παρουσίαση καλής δράσης	12
Δ. Αξιοποίηση υλικού	16
ΗΜΕΡΕΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΣΤΑΔΙΟΔΡΟΜΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΦΥΛΟΥ	17
Α. Γενικές Αρχές και Στόχοι	17
Β. Ενδεικτικά θέματα συζήτησης για τις Ημέρες Σπουδών και Σταδιοδρομίας	17
Γ. Παράδειγμα καλής δράσης	18
Δ. Αξιοποίηση υλικού	20



## ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το παρόν τεύχος έχει προκύψει από τα Προγράμματα Δράσεων που υλοποιήθηκαν από τα Στελέχη ΣΕΠ στις σχολικές μονάδες Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης όλης της χώρας, στο πλαίσιο του Έργου «ΚΑΛΛΙΡΡΟΗ - Προωθώντας την ισότητα των φύλων κατά τη μετάβαση από την εκπαίδευση στην αγορά εργασίας: δράσεις συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού με την οπτική του φύλου»<sup>1</sup>. Περιλαμβάνει την περιγραφή των δράσεων με τους στόχους τους και τις «καλές πρακτικές», υποδείγματα επιτυχημένων δράσεων που εφαρμόστηκαν με επιτυχία από Στελέχη ΣΕΠ στα σχολεία.

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά τους/τις εκπαιδευτικούς και τα Στελέχη ΣΕΠ που εργάστηκαν με προθυμία και ενθουσιασμό, καθώς και τους χιλιάδες μαθητές και τις χιλιάδες μαθήτριες που συμμετείχαν και συνέβαλαν στην επιτυχημένη υλοποίηση τόσο της Πιλοτικής όσο και της Διευρυμένης Εφαρμογής των Προγραμμάτων ΣΕΠ με την οπτική του φύλου από το 2005 έως το 2008.

Ελένη Κουϊμτζή & Ευανθία Τάζογλου

---

<sup>1</sup> Το Έργο «ΚΑΛΛΙΡΡΟΗ» - Προωθώντας την ισότητα των φύλων κατά τη μετάβαση από την εκπαίδευση στην αγορά εργασίας: δράσεις συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού με την οπτική του φύλου» αποτέλεσε μέρος της εκπαιδευτικής πολιτικής για την ισότητα των φύλων που υιοθέτησε το Υπουργείο Παιδείας κατά τη διάρκεια του Γ΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (2000-2006) στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος του (ΕΠΕΑΕΚ II). Εντάχθηκε στον Άξονα 4 «Βελτίωση της Πρόσβασης των Γυναικών στην Αγορά Εργασίας» και στο Μέτρο 4.1 «Προγράμματα Υποστήριξης της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης για Γυναίκες» και συγχρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ) και το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (Π.Δ.Ε).





## ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΡΑΣΕΩΝ ΣΕΠ

Τα Προγράμματα Δράσεων ΣΕΠ με την οπτική του φύλου υπήρξε η κύρια δράση - άξονας όλου του Έργου «Καλλιρρόη». Πρόκειται για οργανωμένες πρωτοβουλίες, η εφαρμογή των οποίων αποσκοπούσε στην εξάλειψη των διακρίσεων σε βάρος των γυναικών στην εκπαίδευση, την οικογένεια και την κοινωνία εν γένει, καθώς και στην προώθηση της ισότιμης συμμετοχής των δύο φύλων στην αγορά εργασίας.

Οι δράσεις που περιέλαβαν τα Προγράμματα Δράσεων ΣΕΠ είχαν ως στόχους:

- τη διεύρυνση των ταυτοτήτων φύλου, επιδιώκοντας την ενσωμάτωση τόσο στις γυναικείες όσο και στις ανδρικές ταυτότητες αξιών, αντιλήψεων και συμπεριφορών που έως τώρα θεωρούνταν, τυπικά, ότι συνδέονται με το ένα φύλο μόνο.
- την απόκτηση δεξιοτήτων και συμπεριφορών που ενσωματώνουν τις έννοιες της φροντίδας και της ενασχόλησης με την οικογένεια εκ μέρους τόσο των αγοριών όσο και των κοριτσιών.
- την καθοδήγηση των εφήβων και των δύο φύλων, ώστε να κατανοήσουν την ανάγκη συμφιλίωσης επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής κατά τη διαδικασία μετάβασης από την εκπαίδευση στην αγορά εργασίας, στο πλαίσιο της προώθησης της ισότητας των φύλων.
- την ενδυνάμωση αγοριών και κοριτσιών, ώστε να υιοθετούν την οπτική της ισότητας στις αποφάσεις που αφορούν τη ζωή τους, μέσα από διαδικασίες επαγγελματικής συμβουλευτικής οι οποίες υιοθετούν την οπτική του φύλου.
- την άρση των στερεοτύπων που επικρατούν για τα επαγγέλματα, με αποτέλεσμα τη διεύρυνση και βελτίωση των επαγγελματικών οριζόντων των ανδρών και των γυναικών, ώστε να είναι δυνατό να ενταχθούν γυναίκες σε παραδοσιακά «ανδρικά» επαγγέλματα και άνδρες σε «γυναικεία».
- τη διευκόλυνση της πρόσβασης των γυναικών στην αγορά εργασίας και της προώθησής τους στα κέντρα λήψης αποφάσεων.

Τα Προγράμματα Δράσεων υλοποιήθηκαν με βάση το «Μοντέλο Δράσεων ΣΕΠ με την Οπτική του Φύλου», ένα εγχειρίδιο με ιδέες, κατευθύνσεις, οδηγίες και παραδείγματα εφαρμογής δράσεων συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού που έχει εκπονηθεί στο πλαίσιο του Έργου «Καλλιρρόη» με σκοπό να βοηθήσει και να πληροφορήσει τα Στελέχη ΣΕΠ όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να προωθηθεί η ιδεολογία της ισότητας των φύλων στο πλαίσιο του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού.

Οι κατηγορίες δράσεων από τις οποίες έχει προκύψει το παρόν τεύχος είναι οι εξής:

- Ασκήσεις Ευαισθητοποίησης
- Ημέρες Σπουδών & Σταδιοδρομίας για μαθητές και μαθήτριες
- Επισκέψεις σε χώρους εργασίας μαθητών και μαθητριών
- Ημερίδες Γονέων

Μέχρι το τέλος του Έργου, το Σεπτέμβριο του 2008, ολοκληρώθηκαν τέσσερις εφαρμογές των Προγραμμάτων ΣΕΠ, η Πιλοτική κατά το σχολικό έτος 2004-2005 και η Α΄ Διευρυμένη κατά το σχολικό έτος 2005-2006, η Β΄ Διευρυμένη Εφαρμογή κατά το ακαδημαϊκό έτος 2006-2007 και η Γ΄ Διευρυμένη κατά το έτος 2007-2008.

## ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΜΑΘΗΤΩΝ-ΜΑΘΗΤΡΙΩΝ ΣΤΟ ΣΕΠ ΜΕ ΤΗΝ ΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΦΥΛΟΥ

### A. Γενικές αρχές και στόχοι

Η εφαρμογή των ασκήσεων ευαισθητοποίησης έχει ως σκοπό να ευαισθητοποιηθούν μαθητές και μαθήτριες στους τρόπους με τους οποίους ο παράγοντας φύλο επηρεάζει τις προσωπικές και επαγγελματικές τους επιλογές. Ιδιαίτερος στόχος τους όσον αφορά τα αγόρια είναι η ευαισθητοποίησή τους σε θέματα φροντίδας και ισότιμης συμμετοχής τους στην οικογενειακή ζωή. Επομένως, οι ασκήσεις απευθύνονται στο σύνολο των μαθητών (ανδρών και γυναικών), ενώ η διάρκειά τους κυμαίνεται περίπου όσο μια διδακτική ώρα.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται να εκφράσουν και να ανταλλάξουν τις απόψεις τους σε σχέση με τις θεματικές ενότητες που καλύπτουν οι ασκήσεις.

Ως προς τη θεματική τους, οι ασκήσεις αφορούν, κυρίως, στα εξής:

- Στερεότυπα & διακρίσεις φύλου
- Αυτογνωσία & επαγγελματικό προσανατολισμό
- Δεξιότητες «φροντίδας»
- Συμφιλίωση της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής

Ως προς την επεξεργασία τους, οι περισσότερες ασκήσεις απαιτούν από μαθητές και μαθήτριες να συμπληρώσουν κάποια φύλλα εργασίας μέσα στην τάξη και στη συνέχεια να τα συζητήσουν με τον/ην εκπαιδευτικό ατομικά σε αμιγείς ή μικτές ως προς το φύλο ομάδες.

Ως προς τις τεχνικές που χρησιμοποιούνται για την εφαρμογή τους, οι ασκήσεις προτρέπουν μαθητές και μαθήτριες:

- να εκθέσουν τις απόψεις τους προφορικά και αυθόρμητα (καταιγισμός ιδεών) με την καθοδήγηση ή το συντονισμό του/ης εκπαιδευτικού
- να εκθέσουν τις απόψεις τους γραπτά με την καθοδήγηση ή το συντονισμό του/ης εκπαιδευτικού (λ.χ. απαντήσεις σε συγκεκριμένα ερωτήματα, συμπλήρωση κάποιων φράσεων, καταγραφή αληθινών ή φανταστικών ιστοριών, ζωγραφιές κ.τ.λ.)
- να αναπαραστήσουν συγκεκριμένους ρόλους ή συμπεριφορές, οι οποίες συζητούνται και αναλύονται στη συνέχεια από το σύνολο της τάξης, με την καθοδήγηση και το συντονισμό του/ης εκπαιδευτικού.

### B. Αξιοποίηση του υλικού

Περιλαμβάνονται τρεις ασκήσεις ευαισθητοποίησης με διαφορετικό στόχο η καθεμία: «Πορεία ζωής - Η αυτοεκτίμησή μου», «Παιχνίδι με τα επαγγέλματα» και «Οι κάρτες της τύχης».

Για περισσότερες ασκήσεις ευαισθητοποίησης βλέπε το «Δεληγιάννη-Κουϊμτζή, Β., Αθανασιάδου, Χ., Παπαθανασίου, Μ., Στογιαννίδου, Α., και Φορτοτήρα, Μ. *Ασκήσεις Ευαισθητοποίησης Μαθητών-Μαθητριών στο ΣΕΠ με την Οπτική του Φύλου*», Θεσσαλονίκη 2008

## ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΜΑΘΗΤΩΝ & ΜΑΘΗΤΡΙΩΝ ΣΕ ΧΩΡΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟ ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

### A. Γενικές αρχές και στόχοι

Οι επισκέψεις σε χώρους εργασίας, ως δραστηριότητα που προωθεί την ισότητα των φύλων στην εργασία, θα πρέπει να επιδιώκει την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των εφήβων για τις συνθήκες που επικρατούν στην αγορά εργασίας, σε σχέση με τους άνδρες και τις γυναίκες εργαζόμενους/ες.

Οι στόχοι των επισκέψεων των μαθητών/τριών σε χώρους εργασίας είναι οι εξής:

- να επιτρέψουν στα αγόρια και τα κορίτσια να διαπιστώσουν με τα ίδια τους τα μάτια τους τόπους και τις θέσεις εργασίας ανδρών και γυναικών, καθώς και τις αντιλήψεις που κυριαρχούν στους συγκεκριμένους χώρους για τη γυναικεία εργασία σε σύγκριση με την ανδρική
- να συζητήσουν με εργαζόμενους και εργαζόμενες
- να έρθουν σε επαφή με τις νέες προοπτικές που διαμορφώνονται στην αγορά εργασίας σε σχέση με τα δύο φύλα.

Στις επισκέψεις μπορεί να ζητηθεί από τους/τις εργαζόμενους/ες να μιλήσουν για κάποιο θέμα ή μπορούν οι έφηβοι σε ομάδες να τους θέσουν ερωτήματα με τη μορφή συνέντευξης.

### B. Ενδεικτικά θέματα διερεύνησης

Στο πλαίσιο των επισκέψεων μπορούν να διερευνηθούν οι παρακάτω περιπτώσεις:

- Επαγγέλματα και θέσεις στην ιεραρχία που κατέχουν οι γυναίκες σε σύγκριση με τους άνδρες. Πώς διαγράφεται η πραγματικότητα;
- Γυναίκες και άνδρες σε μη τυπικά για το φύλο τους επαγγέλματα. Ποιες είναι οι εμπειρίες τους και οι δυσκολίες που συναντούν; Γιατί;
- Ποιες είναι οι απόψεις των εργοδοτών για τις γυναίκες εργαζόμενες συγκριτικά με τους άνδρες; Πώς τις αντιμετωπίζουν; Γιατί;
- Γυναίκες εργοδότες, γυναίκες σε διευθυντικές θέσεις. Πώς βλέπουν οι γυναίκες τις υψηλές θέσεις στην ιεραρχία; Πώς βλέπουν οι εργαζόμενοι γενικά τις γυναίκες σε υψηλές θέσεις;
- Γυναίκες καριέρας: Πώς είναι η ζωή τους; Τι δυσκολίες συναντούν;
- Ποια είναι τα σοβαρότερα προβλήματα ανδρών και γυναικών εργαζομένων; Υπάρχουν διαφορές;
- Πώς συνδυάζουν οι εργαζόμενοι, άνδρες και γυναίκες, εργασία και οικογενειακή ζωή;

### Γ. Παρουσίαση καλής δράσης

#### «Επίσκεψη στο Ινστιτούτο Τεχνικής Σεισμολογίας και Αντισεισμικών Κατασκευών ΙΤΣΑΚ»

**Θεματική:** «Οι γυναίκες μπορούν»: γυναίκες σε μη «παραδοσιακά» επαγγέλματα - γυναίκες ερευνητριες.

**Στόχοι της δράσης:**

1. Επαφή με την εργασιακή πραγματικότητα και καθημερινότητα γυναικών που εργάζονται σε μη «παραδοσιακά» επαγγέλματα -γυναίκες ερευνήτριες
2. Έλεγχος και διαπίστωση των στερεοτύπων για την έμφυλη εργασιακή διαφοροποίηση/ιεράρχηση των γυναικών σε μη παραδοσιακά επαγγέλματα -το επάγγελμα της ερευνήτριας
3. Πληροφόρηση για τις δυσκολίες της εργασιακής ένταξης, των επαγγελματικών συνθηκών και της επαγγελματικής εξέλιξης των γυναικών-ερευνητριών και της συμφιλίωσης εργασιακής και

οικογενειακής ζωής.

4. Αναζήτηση «ζωντανών» παραδειγμάτων/μοντέλων γυναικών που αντιστέκονται σε παραδοσιακά, εργασιακά στερεότυπα

#### **Σχεδιασμός, οργάνωση και διεξαγωγή της επίσκεψης**

Η επίσκεψη πραγματοποιήθηκε σε ένα γνωστό και μεγάλης σημασίας Ερευνητικό Ινστιτούτο της Θεσσαλονίκης, όπου εργάζονται άνδρες και γυναίκες σε διάφορους ερευνητικούς τομείς. Ο συγκεκριμένος χώρος εργασίας επιλέχθηκε γιατί α) ως Ερευνητικό Ινστιτούτο δεν αποτελεί «παραδοσιακό» εργασιακό χώρο για γυναίκες-εργαζόμενες, καθώς ο χώρος της έρευνας διεθνώς κυριαρχείται από άνδρες-ερευνητές και β) ειδικότερα, το αντικείμενο έρευνάς του εστιάζει στο χώρο των θετικών επιστημών (μηχανικής σεισμολογίας και κατασκευών), ο οποίος συνδέεται παραδοσιακά και σταθερά με το ανδρικό φύλο. Με την έννοια αυτή, η επίσκεψή αποτελούσε μία ενδιαφέρουσα ευκαιρία για τους/τις μαθητές/τριες να ενημερωθούν, τόσο για τις επαγγελματικές-ερευνητικές ανισότητες κατά φύλο, οι οποίες διαμορφώνονται στο συγκεκριμένο χώρο εργασίας, όσο, κυρίως, για τον εντοπισμό συγκεκριμένων «παραδειγμάτων» γυναικών-ερευνητριών που αντιστέκονται και ανατρέπουν τα κοινωνικά και εργασιακά στερεότυπα.

Πριν την υλοποίηση της επίσκεψης, έγινε η ανάλογη προετοιμασία με τους/τις μαθητές/τριες που περιλάμβανε α) σύντομη συζήτηση σχετικά με το χώρο της επίσκεψης (στοιχεία δομής, λειτουργίας και αντικείμενου του Ινστιτούτου), β) συζήτηση για το επάγγελμα του/της ερευνητή/τριας (υψηλά ακαδημαϊκά προσόντα, πολυετείς σπουδές, διαστήματα κινητικότητας εκτός Ελλάδας, ασταθή ωράρια και απαιτητικές συνθήκες εργασίας) και γ) σύνταξη ερωτήσεων, τις οποίες θα απευθύναμε, κυρίως, στις γυναίκες-ερευνητριες για τη συγκέντρωση χρήσιμων πληροφοριών.

Κατά τη ημέρα της επίσκεψης, αφού έγινε μία ενημέρωση από το διευθυντή του Ινστιτούτου και μία σύντομη περιήγηση από ομάδα εργαζομένων στο χώρο, δόθηκε η ευκαιρία να συνομιλήσουν οι μαθητές/τριες με τους/τις εργαζόμενους/ες, να καταγραφούν οι συζητήσεις τους και να συλλεχθεί, έτσι, ενδιαφέρον υλικό σχετικό για τους στόχους της επίσκεψης.

Μετά την επίσκεψη, διεξήχθη ανοιχτή συζήτηση μέσα στη σχολική τάξη, στα πλαίσια της οποίας έγινε επεξεργασία των πληροφοριών που προέκυψαν από την επίσκεψη, οι μαθητές/τριες εξέφρασαν τις απόψεις και ιδέες τους και εξήχθησαν ορισμένα συμπεράσματα.

#### **Συμπεράσματα**

1. Ο χώρος της έρευνας παρουσιάζει έντονη έμφυλη διαφοροποίηση, καθώς η εκπροσώπηση των γυναικών-ερευνητριών είναι πολύ περιορισμένη.
2. Κοινωνικά στερεότυπα δυσκολεύουν και ματαιώνουν την επιθυμία και απόφαση των γυναικών για σταδιοδρομία στο χώρο της έρευνας, αν και διαθέτουν υψηλή ακαδημαϊκή εκπαίδευση και ικανότητες για επαγγελματική ανέλιξη σε απαιτητικά, μη παραδοσιακά επαγγέλματα.
3. Οι γυναίκες-ερευνητριες αντιμετωπίζουν προσωπικές και κοινωνικές συγκρούσεις και διλήμματα, όσον αφορά τη συμφιλίωση της επαγγελματικής και οικογενειακής τους ζωής, λόγω των αυξημένων υποχρεώσεων και απαιτήσεων του συγκεκριμένου μη «γυναικείου» επαγγέλματος.
4. Λόγω αυτών των διλημάτων, είναι πολύ δύσκολο να επιδιώξουν απρόσκοπτα μία επιτυχημένη ερευνητική σταδιοδρομία.
5. Η ύπαρξη γυναικών-ερευνητριών που κατάφεραν να αντισταθούν σε στερεότυπες αντιλήψεις και πρακτικές, αποτελεί ενθαρρυντική απόδειξη και «παραδείγμα» ότι οι γυναίκες μπορούν να πετύχουν, παρά τις «παραδοσιακές» έμφυλες υποθέσεις και συμβάσεις.

## **Αξιολόγηση**

Η επιλογή του συγκεκριμένου χώρου εργασίας - Ερευνητικό Ινστιτούτο- υπήρξε, ιδιαίτερα, επιτυχής, καθώς οι στόχοι που, αρχικά, ετέθησαν ικανοποιήθηκαν. Δόθηκε η ευκαιρία να ενημερωθούν οι μαθητές/τριες για το επάγγελμα του/της ερευνητή/τριας, να διαπιστώσουν οι ίδιοι/ες τις έμφυλες διακρίσεις που παρουσιάζονται έναντι των γυναικών-ερευνητριών (βλέποντας τον περιορισμένο αριθμό τους στο Ινστιτούτο) και να αναρωτηθούν για τις στερεότυπες αντιλήψεις και πρακτικές που διατηρούν και αναπαράγουν τη δεδομένη κατάσταση. Ωστόσο, πέρα από την επισήμανση των υπάρχουσών έμφυλων εργασιακών διακρίσεων, δόθηκε, κυρίως, η ευκαιρία να αναδειχθούν χρήσιμα «παραδείγματα» γυναικών-ερευνητριών που αντιστάθηκαν και κάνοντας μία μη παραδοσιακά «γυναικεία» επαγγελματική επιλογή ξεπέρασαν τα συγκεκριμένα εμπόδια και αποτελούν επιτυχημένες ερευνήτριες.

## **Προτάσεις**

Το παραπάνω συγκεκριμένο παράδειγμα επίσκεψης σε χώρο εργασίας, το οποίο αποτελεί ένα παράδειγμα καλής δράσης, θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί σε συναφείς χώρους εργασίας. Ειδικότερα, σε ερευνητικά Ινστιτούτα/Κέντρα/Φορείς όπου παρατηρείται άνιση συμμετοχή ανδρών ερευνητών και γυναικών ερευνητριών, ώστε όχι μόνο να διαπιστωθεί η, πιθανώς, μικρή συμμετοχή γυναικών στους συγκεκριμένους χώρους, αλλά και για να εντοπιστούν γυναίκες-ερευνήτριες που με την παρουσία τους εκεί αποτελούν χρήσιμα «ζωντανά» παραδείγματα γυναικών-ερευνητριών που ανατρέπουν τα παραδοσιακά έμφυλα μοντέλα. Επίσης, θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν επισκέψεις γενικότερα σε χώρους υπο-αντιπροσώπησης των γυναικών (π.χ. πολυεθνικές εταιρείες, βιομηχανίες, χώρους άσκησης τεχνικών επαγγελμάτων, κτλ), αλλά όχι για να διαπιστωθεί απλώς η ανισομέρεια ανδρών και γυναικών εργαζόμενων, αλλά, κυρίως, για να διερευνηθούν οι τρόποι αντίστασης των γυναικών που τόλμησαν και κατάφεραν επιτυχώς να εισχωρήσουν και να δραστηριοποιηθούν εργασιακά σε χώρος παραδοσιακά «ανδρικούς».

## **Δ. Αξιοποίηση υλικού**

Προτείνεται η αξιοποίηση του παρακάτω υλικού από το Τεύχος «Εργαλεία εφαρμογής Προγραμμάτων ΣΕΠ με την οπτική του φύλου - II»:

- Ερωτηματολόγια για εργαζομένους/ες στα πλαίσια επισκέψεων σε χώρους εργασίας

## ΗΜΕΡΙΔΕΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΓΟΝΕΩΝ-ΚΗΔΕΜΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΦΥΛΟΥ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΕΠΙΛΟΓΩΝ

### A. Γενικές αρχές και στόχοι των Ημερίδων Ενημέρωσης

Η ενημέρωση των γονέων και των εκπροσώπων της τοπικής κοινωνίας επιδιώκει την ευαισθητοποίηση τους σε θέματα που σχετίζονται με τη δική τους επίδραση στις επαγγελματικές επιλογές των αγοριών και των κοριτσιών.

Οι στόχοι των Ημερίδων είναι οι παρακάτω:

- να δώσουν την ευκαιρία σε όσους/σες συμμετάσχουν να προβληματισθούν σχετικά με τα κοινωνικά στερεότυπα που διαμορφώνουν τον τρόπο με τον οποίο η οικογένεια κατευθύνει τα νεαρά άτομα στις επιλογές τους
- να τους προσφέρουν μια σειρά επιχειρημάτων και προβληματισμών που θα τους βοηθήσουν να δουν με κριτική ματιά τις δικές τους αντιλήψεις, προσδοκίες και πρακτικές, όσον αφορά το μέλλον των παιδιών τους.

### B. Ενδεικτικά θέματα συζήτησης για την Ενημέρωση Γονέων - Κηδεμόνων

- Ποιος είναι ο ρόλος της οικογένειας στις αποφάσεις των νεαρών ατόμων για τη ζωή τους; Πώς επιδρά το φύλο των παιδιών στις προσδοκίες των γονιών για το μέλλον τους;
- Υπάρχουν ανδρικά και γυναικεία επαγγέλματα; Με ποιο κριτήριο θα κατηύθυνε ένας γονιός το γιο του ή την κόρη του προς συγκεκριμένες μορφές απασχόλησης;
- Πώς μπορούν οι γονείς να απαλλαγούν από στερεότυπες αντιλήψεις σχετικά με τα δύο φύλα;
- Τι μαθαίνουν τα παιδιά στην οικογένεια, σχετικά με το μελλοντικό τους ρόλο; Πού κατευθύνουν οι γονείς τα αγόρια και τα κορίτσια τους;
- Ποια είναι η έννοια της ισότητας στην οικογένεια και την εργασία; Ποια πραγματικότητα βιώνουν οι έφηβοι στο οικογενειακό περιβάλλον;

### Γ. Παρουσίαση καλής δράσης

#### «Ημερίδα Γονέων στο Γυμνάσιο της Σχοινούσας»

Τίτλος Ημερίδας: *Προσδοκίες της σύγχρονης ελληνικής οικογένειας για επαγγελματικό μέλλον των παιδιών, αγοριών και κοριτσιών - Εργασία, Οικογένεια και η έννοια της φροντίδας*

#### Περιγραφή των δράσεων που πραγματοποιήθηκαν στα πλαίσια της Ημερίδας

α) Ο Εκπαιδευτικός ΣΕΠ (με ειδικότητα Κοινωνιολόγου) ενημερώνει τους γονείς σχετικά με τους σκοπούς του έργου και το περιεχόμενο των πραγματοποιηθέντων δράσεων στα πλαίσια του ΣΕΠ. Η εισήγησή του, στη συνέχεια, με τίτλο: «Ταυτότητες φύλου - Προσδοκίες - Οικογενειακές αξίες» επιχειρεί να κινητοποιήσει τους γονείς προς την κατεύθυνση της συνειδητοποίησης των προσδοκιών που τρέφουν για τα παιδιά τους και του τρόπου με τον οποίο αυτές ενσωματώνονται στο αξιακό σύστημα και εγγράφονται στη συμπεριφορά του παιδιού. Ο λόγος του είναι απλός, διότι απευθύνεται σε κοινό μη εξοικειωμένο με επιστημονική ορολογία, χρησιμοποιεί δε παραδείγματα από την καθημερινή ζωή των ανθρώπων στο νησί.

β) Η δεύτερη εισήγηση προέρχεται από το Στέλεχος του ΚΕΣΥΠ Σύρου και αποτελεί ουσιαστικά μια κατάθεση της προσωπικής εμπειρίας του από την εφαρμογή του προγράμματος. Το Στέλεχος παρουσιάζει διαφάνειες που εκφράζουν τη στάση μαθητών και μαθητριών απέναντι στις δουλειές του σπιτιού (οι διαφάνειες βασίστηκαν στο φύλλο εργασίας «οι δουλειές του σπιτιού», το οποίο συμπλήρωσαν τα παιδιά του σχολείου της Σχοινούσας κατά τη β' ημέρα Σπουδών).

Συζητείται η διαφοροποιημένη στάση μεταξύ αγοριών και κοριτσιών, ενώ στη συνέχεια ζητείται από τους γονείς να συμπληρώσουν ένα ελαφρώς παραλλαγμένο φύλλο εργασίας (επισυνάπτεται). Για τους περισσότερους γονείς, απ' ό,τι φαίνεται, η εμπειρία αυτή είναι πρωτόγνωρη και κάποιοι ζητούν από τα παιδιά τους να τους βοηθήσουν στη συμπλήρωση του εντύπου. Με αφορμή τις απαντήσεις των γονέων συζητείται η στερεοτυπική θεώρηση της γυναίκας ως του πλέον κατάλληλου ανθρώπου για οικιακή εργασία και φροντίδα των υπόλοιπων μελών της οικογένειας.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η απόκλιση των δύο φύλων όσον αφορά στη συνειδητοποίηση της ανάγκης για μια δικαιότερη κατανομή των εργασιών στο σπίτι: οι μητέρες παραπονιούνται ότι, ενώ οι ίδιες συμμετέχουν στις κτηνοτροφικές ασχολίες, οι άνδρες δε συμμετέχουν εξίσου στις οικιακές. Κάποια γυναίκα μάλιστα εκφράζει τη διάκριση που υφίσταται, καθώς, όπως λέει, ο άντρας της όταν ολοκληρώσει την εργασία του πηγαίνει στο καφενείο, ενώ η ίδια επιβαρύνεται με πολλαπλάσια καθήκοντα, δίχως καμιά διέξοδο. Ένας-δύο από τους άνδρες που παρευρίσκονται στην εκδήλωση αστεϊεύονται, σε μια προσπάθεια να εξωραϊσουν την κατάσταση. Οι γυναίκες, εντούτοις, δεν αστεϊεύονται καθόλου. Κάποια κυρία, μάλιστα, εξανίσταται και εκφράζει τη δυσαρέσκειά της για το λιγοστό ελεύθερο χρόνο που έχει σε μια ημέρα: ο άντρας μπορεί να μαγειρέψει κάποια στιγμή που "θα έχει τα κέφια του", αλλά η γυναίκα μαγειρεύει πάντα, λόγω της υποχρέωσης που της υπαγορεύει ο άγραφος νόμος του σπιτιού. Κι ύστερα, είναι και τα παιδιά, τα οποία συνιστούν σχεδόν αποκλειστική φροντίδα για εκείνη.

Το υπεύθυνο Στέλεχος ΣΕΠ δίνει "χώρο" στους γονείς, ενθαρρύνοντας την έκφραση των προσωπικών βιωμάτων και συναισθημάτων που σχετίζονται με το ζήτημα της άνισης κατανομής των εργασιών.

Η θεματολογία διανθίζεται, καθώς ζητείται από τους γονείς να συμπληρώσουν άλλο ένα φύλλο εργασίας (Φύλλο εργασίας 2, επισυνάπτεται), το οποίο αφορά την επίδραση που έχουν τα θεωρούμενα "ανδρικά" ή "γυναικεία" επαγγέλματα στην οικογενειακή ζωή. Με αφορμή τις απαντήσεις των γονέων, εξετάζεται ο βαθμός συμμετοχής στις οικογενειακές υποχρεώσεις.

Κρίνεται ιδιαίτερος θετικό το γεγονός ότι σε μια τέτοια μικρή κοινωνία, για πρώτη ίσως φορά, άνθρωποι απομονωμένοι, στερημένοι από μορφωτικά ερεθίσματα, μη εξοικειωμένοι με τέτοιου είδους εκδηλώσεις, θέλουν να μπορούν να εκφραστούν, να μοιραστούν, να καταθέσουν το προσωπικό τους στοιχείο.

γ) Η συζήτηση θα συνεχιστεί, πιο εμπλουτισμένη, μετά από τη δραματοποίηση του σκετς που έγραψαν οι μαθητές και οι μαθήτριες μαζί με τον εκπαιδευτικό ΣΕΠ (επισυνάπτεται). Η συγκεκριμένη δράση αποτελεί ένα από τα θετικότερα στοιχεία της Ημερίδας για τους εξής λόγους:

- Τα παιδιά ετοίμασαν μόνα τους έναν απλό αλλά μεστό σε συμβολισμούς διάλογο μεταξύ γονέων και παιδιών, αποδίδοντας τις στερεοτυπικές συμπεριφορές που εκδηλώνονται στα πλαίσια της καθημερινής οικογενειακής επικοινωνίας
- Η αντιστροφή των ρόλων (επισυνάπτεται) που συνιστούν τις αναμενόμενες από το κάθε φύλο συμπεριφορές αποτέλεσε τη μεγάλη έκπληξη. Οι γονείς παρακολουθούν την αντεστραμμένη πραγματικότητα με χαμόγελα αμηχανίας και ειρωνείας. Ο λιμενικός (τριαντάρης γαμπρός, παντρεμένος με ντόπια φουρνάρισσα) αναφωνεί ότι αυτά είναι βλακείες, ότι δεν μπορεί μια γυναίκα να "παρατάει το σπίτι της". Στη συζήτηση μπαίνουν και τα παιδιά. Αυτό μάλιστα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως το δεύτερο θετικό στοιχείο της εκδήλωσης: τα παιδιά επικοινωνήσαν με τους γονείς, κομίζοντας μια νεωτεριστική ματιά στις σχέσεις των δύο φύλων.

Το θεματικό πλαίσιο της Ημερίδας διευρύνεται, καθώς η νέα γενιά αντιπαραθέτει τις διαφοροποιημένες (από αυτές των γονέων) προσδοκίες της όσον αφορά τις διαφυλικές σχέσεις. Οι γονείς προβληματίζονται, ακόμη και οι άνδρες παραδέχονται την ανάγκη της ισότητας, τουλάχιστον σε κάποιες πτυχές του οικογενειακού βίου. Οπωσδήποτε οι νοοτροπίες δεν αλλάζουν άρδην, ειδικότερα για τους ανθρώπους της επαρχίας, όπου η οικογενειακή δομή είναι ιδιότυπη και οι ρόλοι οριοθετημένοι με σαφήνεια, η αναθεώρηση του αξιακού κώδικα που αναφέρονται στους ρόλους συνιστά μια απειλή

για το σύστημα της οικογένειας (για την ομοιόστασή της, συγκεκριμένα). Συνεπώς, η πρόσληψη και επεξεργασία νέων ιδεών δεν μπορεί παρά να είναι μια αργή και δύσκολη διαδικασία. Όπως και να'χει, καλλιεργήθηκε -σε ένα πρώτο επίπεδο- μια άλλη οπτική περί ίσων δικαιωμάτων.

Στην έκθεσή του το Στέλεχος ΣΕΠ αναφέρεται στη θετική ατμόσφαιρα της συνάντησης καθώς και στην αλλαγή στάσης ενός πατέρα που συμμετείχε σε αυτήν. Συγκεκριμένα, γράφει τα εξής: "ήταν πολύ θετική η διάθεσή τους (ενν. των γονέων) να ακουστούν, να συμμετέχουν σε δραστηριότητες (φύλλα εργασίας), να σχολιάσουν, να συζητήσουν. Ένας πατέρας, ο οποίος ανέλαβε και το catering, για πρώτη φορά, όπως διηγήθηκαν οι συνάδελφοι, βοήθησε τη γυναίκα του στην προετοιμασία".

#### **Παράγοντες που ευνόησαν την επιτυχή υλοποίηση της δράσης**

Η Ημερίδα αποτέλεσε ένα σπάνιο και σημαντικό κοινωνικό γεγονός για τους ανθρώπους αυτής της πολύ μικρής και κλειστής κοινωνίας. Οι γονείς, λοιπόν, προσήλθαν με επικοινωνιακή διάθεση

- Η σύνθεση της ομάδας προσέδωσε έναν ιδιότυπο χαρακτήρα στην εκδήλωση: παιδιά, γονείς, εκπαιδευτικοί, ο λιμενικός, ο γιατρός κ.ά., μια μικροκοινωνία, δηλαδή, γνώριμη και οικεία, σε μια περίσταση διαφορετική, κάπως πιο "επίσημη". Αυτή η ισορροπία μεταξύ άνεσης και επιστημότητας ευνόησε, επίσης, το επικοινωνιακό κλίμα. Ήταν μάλιστα εντυπωσιακό το γεγονός ότι τα παιδιά συμμετείχαν ενεργά στη συζήτηση, με μεγάλη σοβαρότητα.
- Η ποικιλία στη μεθοδολογία: οι εισηγήσεις συνδυάστηκαν με δραστηριότητες, θεατρικό δράμα, συζήτηση και κατάθεση προσωπικών βιωμάτων
- Η συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικού και παιδιών δεν απέδωσε μονάχα τον καρπό μιας σημειολογίας της μέσης ελληνικής οικογένειας, αλλά και προκάλεσε μια έντονη αλληλεπίδραση μεταξύ των συμμετεχόντων
- Η δημιουργική διάθεση, αλλά οπωσδήποτε και η ειδικότητα του εκπαιδευτικού ΣΕΠ. Έχει διαπιστωθεί κι από άλλες εφαρμογές ότι ο συγκεκριμένος κλάδος είναι πιο εξοικειωμένος με τη μεθοδολογία και το ιδεολογικό περιεχόμενο τέτοιων δράσεων, άρα συχνά και πιο αποτελεσματικός
- Ο καλός συντονιστικός και υποστηρικτικός ρόλος του Στελέχους ΣΕΠ καθ' όλη τη διάρκεια της συζήτησης.

#### **Στόχοι που εκπληρώθηκαν**

α) Η σχολική κοινότητα, λόγω του περιορισμένου αριθμού των μελών της, αλλά κυρίως λόγω της ενσυνείδητης πρόθεσης για συμμετοχή, δραστηριοποιήθηκε σχεδόν σύσσωμη για την προετοιμασία και υλοποίηση της εκδήλωσης. Ο εκπαιδευτικός ΣΕΠ συνεργάστηκε με τα παιδιά για τη συγγραφή και δραματοποίηση του σκετς, ενώ οι περισσότεροι/ες εκπαιδευτικοί του σχολείου παρέστησαν στην Ημερίδα. Οι γονείς προσήλθαν στην εκδήλωση με χαρά (αρκετοί μάλιστα άφησαν τις δουλειές τους) και συμμετείχαν ενεργά στη συζήτηση. Με άλλα λόγια, όλοι και όλες έδωσαν κάτι από τον εαυτό τους, με αποτέλεσμα να πραγματοποιηθεί μια εκδήλωση με το πνεύμα της συλλογικότητας. Αυτό οπωσδήποτε επέδρασε θετικά στη δυναμική του επικοινωνιακού κλίματος.

β) Η μεθοδολογία και το περιεχόμενο των δράσεων προσαρμόστηκαν στις ανάγκες της συγκεκριμένης κοινωνίας. Ακόμη και οι εισηγήσεις διατηρούσαν το προσωπικό ύφος που άρμοζε στην περίπτωση. Δεν επρόκειτο, δηλαδή, για τη χρήση ενός άκαμπτου επιστημονικού λόγου που απευθύνεται σε περιορισμένο αριθμό ανθρώπων. Η Ημερίδα έγινε πραγματικά για τους συγκεκριμένους ανθρώπους, δεν τους "χρησιμοποίησε" απλώς ως ένα σύνολο από αναγκαίες παρουσίες. Αντιθέτως, αξιοποίησε τις εμπειρίες τους ενθαρρύνοντας την έκφραση του προσωπικού βιώματος.

γ) Ο προβληματισμός που αναπτύχθηκε βοήθησε τους γονείς να δουν με κριτική ματιά τις αντιλήψεις



τους, τις προσδοκίες και τις καθημερινές πρακτικές όσον αφορά τόσο το επαγγελματικό μέλλον των παιδιών τους όσο και τις μεταξύ τους σχέσεις. Πιο συγκεκριμένα, οι γονείς προβληματίστηκαν σχετικά με τα πρότυπα ρόλων άνδρα-πατέρα-εργαζόμενου και γυναίκας-μητέρας-εργαζόμενης που προσφέρουν στα παιδιά τους.

δ) Οι έφηβοι, με τη σειρά τους, αναπαράστησαν την πραγματικότητα που βιώνουν στο οικογενειακό περιβάλλον και μάλιστα, στη συνέχεια, την ανέτρεψαν, αντιστρέφοντας τους ρόλους των δύο φύλων και προτείνοντας, έτσι, μια διαφορετική εκδοχή στις σχέσεις. Οι γονείς, κατ' αυτόν τον τρόπο, βίωσαν ως θεατές -έστω και εν συντομία- την "άλλη πλευρά". Έγιναν μάλιστα θεατές των ρόλων που ενσάρκωσαν τα ίδια τους τα παιδιά.

ε) Επιτεύχθηκε έντονη και εποικοδομητική αλληλεπίδραση, τόσο μεταξύ των γονέων όσο και μεταξύ ενηλίκων και παιδιών. Η παρουσία των παιδιών στην εκδήλωση λειτούργησε συχνά ως κινητήριο μοχλός της συζήτησης. Η συζήτηση ανέδειξε, καταρχάς, κάποιους ψυχολογικούς παράγοντες, οι οποίοι, στα πλαίσια της οικογένειας, συντελούν στην κατασκευή της κοινωνικής ταυτότητας του φύλου. Εξετάστηκαν, κυρίως, οι προσδοκίες των γονέων σχετικά με τον μελλοντικό ρόλο των παιδιών τους ως "ανδρών" ή "γυναικών". Παράλληλα, εκφράστηκαν από τα ίδια τα παιδιά οι δικές τους προσδοκίες. Η σύγκρουση ιδεών ήταν αναπόφευκτη αλλά και γόνιμη, γιατί κατέδειξε την ανάγκη για άρση των στερεοτύπων και οδήγησε σε σκεπτικισμό.

στ) Ειδικότερα η συζήτηση που αφορούσε τη δικαιότερη κατανομή των οικιακών εργασιών μεταξύ των φύλων αποκάλυψε την ψυχολογική πίεση που υφίστανται οι γυναίκες και οι κόρες μέσα στα πλαίσια των ρόλων φροντίδας. Η κουρασμένη κι απογοητευμένη γυναίκα μίλησε για την έλλειψη ελεύθερου χρόνου, αλλά κυρίως για την έλλειψη κατανόησης -απ' την πλευρά του άνδρα της- για τον "κλεμμένο" της χρόνο. Φυσικά, θα ήταν ουτοπικό να γίνει λόγος για επίτευξη μιας ριζικής αλλαγής νοοτροπιών ή για πλήρη συνειδητοποίηση της όποιας ενέργειας εμπεριέχει στερεοτυπικές αντιλήψεις για τα φύλα. Εντούτοις, και μόνο η αυτοαπόκάλυψη των γυναικών στην παρούσα εκδήλωση φάνηκε να επιδρά στην οπτική των συζύγων τους και να δημιουργεί νέες προοπτικές. Συνεπώς, μπορούμε να κάνουμε λόγο για -έστω και μερική- διεύρυνση της ψυχολογικής ταυτότητας του ανδρικού φύλου με την ενσωμάτωση της έννοιας της φροντίδας και της συνεργασίας.

### Προτάσεις

Διαφαίνεται μέσα από την περιγραφή του συγκεκριμένου παραδείγματος δράσης ότι θα αποτελούσε σημαντικό και χρήσιμο στοιχείο να επιχειρείται στις Ημερίδες Ενημέρωσης των γονέων και της τοπικής κοινότητας η συμμετοχή τόσο των γονέων όσο και των μαθητών/τριών, δηλαδή των παιδιών τους. Η αλληλεπίδραση γονέων-παιδιών (μαθητών/τριών) μπορεί να προσφέρει δυνατότητες ουσιαστικής διαπραγμάτευσης μεταξύ των δύο μερών, αλλά και κυρίως απόψεων, στάσεων και προβληματισμού.

α) Θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν εναλλακτικοί τρόποι οργάνωσης των Ημερίδων, πέραν των εισηγήσεων/διαλέξεων, όπως για παράδειγμα η έμπρακτη συμμετοχή των μαθητών/τριών και παιδιών με κάποια δραστηριότητα, π.χ. βλ. 22.3. Θεατρικό σκετς γραμμένο και δραματοποιημένο από τους μαθητές και τις μαθήτριες.

β) Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων από ορισμένες ασκήσεις ευαισθητοποίησης που υλοποιήθηκαν στα πλαίσια της εφαρμογής των Προγραμμάτων ΣΕΠ από τους/τις μαθητές/τριες θα αποτελούσε ενδιαφέρον στοιχείο και για τους γονείς, όπως για παράδειγμα βλ. 22.3. & 22.6., 22.7.

γ) Επίσης, η ενεργός συμμετοχή των γονέων σε συγκεκριμένες δραστηριότητες κατά τη διάρκεια διεξαγωγής των Ημερίδων, όπως για παράδειγμα βλ. 22.3. Φύλλα εργασίας - Ερωτηματολόγια για τους γονείς, θα αποτελούσε έναν διαφορετικό τρόπο οργάνωσης των Ημερίδων.

#### Δ. Αξιοποίηση υλικού

Προτείνεται η αξιοποίηση του παρακάτω υλικού από το Τεύχος «Εργαλεία Εφαρμογής Προγραμμάτων ΣΕΠ με την Οπτική του Φύλου - Ι»:

- CD-ROM με υλικό που έχει παραχθεί στα πλαίσια υλοποίησης «Προγραμμάτων ΣΕΠ με την οπτική του φύλου, όπως αφίσες και προσκλήσεις & αρχείο με τίτλο «Μια φορά και έναν καιρό...»
- DVD με τίτλο «Κινηματογραφικές απεικονίσεις γυναικών»
- Θεατρικά δρώμενα
- Προτεινόμενες ταινίες
  - «Κράμερ εναντίον Κράμερ» («Kramer vs Kramer» - 1979)
  - «Το όνομα μου είναι Σαμ» («I am Sam» - 2002)
  - «Mrs Doubtfire» (1993)
  - «Η αγάπη είναι» («Love actually» - 2003)
  - «Ένα μωρό για τρεις» («Three men and a baby» - 1987)
  - «Κοίτα ποιος μιλάει» (« Look who's talking -2» - 1994)
  - «Για ένα αγόρι» («About a boy» - 2002)
  - «Λεόν» («Leon» - 1992)
  - «Babyboom» (1987)
  - «Γεννημένος χορευτής Billy Elliot» (2000)
  - «Κάντο όπως ο Μπέκαμ» («Bend it like Beckamm» - 2002)

## ΗΜΕΡΕΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΣΤΑΔΙΟΔΡΟΜΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΦΥΛΟΥ

### A. Γενικές Αρχές και Στόχοι

Οι Ημέρες Σπουδών και Σταδιοδρομίας επιδιώκουν να ευαισθητοποιήσουν τα παιδιά σε θέματα προτιμήσεων, προσδοκιών και επιλογών Σπουδών βοηθώντας τα να συνειδητοποιήσουν τον τρόπο με τον οποίο το φύλο υπεισέρχεται και επηρεάζει αυτές τις προσδοκίες και τις επιλογές τους. Στόχοι των Ημερών Σπουδών και Σταδιοδρομίας ως προς τις Σπουδές είναι:

- να δώσουν στους/στις εφήβους τη δυνατότητα να δουν με διαφορετική ματιά τη θέση των δυο φύλων στον κόσμο της γνώσης και των σπουδών και να προχωρήσουν σε αποφάσεις έχοντας επίγνωση των κοινωνικών μηχανισμών που τις επηρεάζουν και
- να ενδυναμώσουν με επιχειρήματα και με στρατηγικές τους εφήβους, ώστε να είναι σε θέση να αντισταθούν στις κυρίαρχες ιδεολογίες που διαμορφώνουν αντιλήψεις και συμπεριφορές ανθρώπων

Στόχοι των Ημερών Σπουδών και Σταδιοδρομίας ως προς τη Σταδιοδρομία είναι:

- να δώσουν τη δυνατότητα στους/στις εφήβους να εξετάσουν κριτικά το θέμα των επαγγελματικών επιλογών τους ως μιας διαδικασίας που προσδιορίζεται από διαφορετικούς παράγοντες, ένας από τους οποίους είναι και το φύλο. Πιο συγκεκριμένα, οι Ημέρες αυτές για τα θέματα σταδιοδρομίας έχουν ως στόχους:
- να συνειδητοποιήσουν οι έφηβοι τον τρόπο με τον οποίο ο παράγοντας φύλο υπεισέρχεται στις μεταβατικές διαδικασίες από το σχολείο στο επάγγελμα και διαμορφώνει τις επιλογές τους.
- να ενημερωθούν και να αποκτήσουν οι μαθητές και οι μαθήτριες επιχειρήματα που θα τους επιτρέψουν να υιοθετήσουν επιλογές που οδηγούν σε εναλλακτικούς τρόπους οργάνωσης της ενήλικης ζωής τους, ξεπερνώντας κυρίαρχες αντιλήψεις και προκαταλήψεις

Για να γίνουν πράξη τα παραπάνω θα πρέπει οι Ημέρες Σπουδών και Σταδιοδρομίας να δώσουν τη δυνατότητα στα νεαρά άτομα

- να γνωρίσουν τις ιδιαίτερες πτυχές της ανδρικής και γυναικείας εργασίας
- να αντιληφθούν τη σημασία της εργασίας για την ανάπτυξη της προσωπικής ελευθερίας και τη συμβολή της στην προώθηση της ισότητας ως στοιχείου της δημοκρατίας
- να συνειδητοποιήσουν ότι η ισότιμη συμμετοχή ανδρών και γυναικών στην επαγγελματική ζωή προϋποθέτει τη διαμόρφωση νέων ρόλων των φύλων όχι μόνο στην εργασία, αλλά και, κυρίως, στην οικογένεια.

### B. Ενδεικτικά θέματα συζήτησης για τις Ημέρες Σπουδών και Σταδιοδρομίας

#### Για τις Σπουδές

- Υπάρχουν ανδρικά και γυναικεία μαθήματα;
- Υπάρχουν ανδρικές και γυναικείες σπουδές;
- Τι διαλέγουν σήμερα τα αγόρια και τα κορίτσια;
- Γιατί σήμερα, στην εποχή της ισότητας, η εικόνα στα σχολεία και τα πανεπιστήμια, όσον αφορά τη σύνθεση του μαθητικού και φοιτητικού πληθυσμού στις διάφορες ειδικότητες και σχολές είναι αυτή που ξέρουμε;
- Με ποιο τρόπο το σχολείο, η οικογένεια, τα ΜΜΕ διαμορφώνουν τις προσδοκίες και τις επιλογές μας, όσον αφορά τις σπουδές και το μέλλον μας;
- Τι συνέβαινε παλιά, σε σχέση με την πρόσβαση των νέων στην εκπαίδευση; Τι είδους εκπαίδευ-

- σης έπαιρναν τα αγόρια και τα κορίτσια; Για ποιους λόγους; Πότε άλλαξε αυτό και γιατί;
- Ποια είναι η σχέση των δυο φύλων με τις νέες τεχνολογίες;
- Πώς διαμορφώνονται οι επιδόσεις των αγοριών και των κοριτσιών στα διάφορα μαθήματα; Επηρεάζει πράγματι το φύλο τις σχολικές επιδόσεις; Γιατί; Τι λένε οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς γι' αυτό; Ποιος είναι ο ρόλος του σχολείου;

#### **Για τη Σταδιοδρομία:**

- Υπάρχουν ανδρικά και γυναικεία επαγγέλματα; Γιατί; Πώς διαμορφώθηκε ο καταμερισμός της εργασίας κατά φύλο; Τι σημαίνει ο καταμερισμός αυτός για τις γυναίκες; Για τους άνδρες;
- Τι επαγγέλματα διαλέγουν τα αγόρια και τα κορίτσια; Πώς συνδέονται τα επαγγέλματα με τις σπουδές; Γιατί άνδρες και γυναίκες που έχουν τις ίδιες σπουδές καταλήγουν να ασκούν διαφορετικά επαγγέλματα;
- Πώς συνδέονται οι ταυτότητες του φύλου με τις επαγγελματικές επιλογές; Ποιες αξίες συνδέονται με τον κόσμο της εργασίας; Πώς υιοθετούνται οι αξίες αυτές από τα δύο φύλα;
- Τι είναι αυτό που χαρακτηρίζει έναν/μια καλό/ή εργαζόμενο/η;
- Ποια κατάσταση επικρατεί στην αγορά εργασίας σήμερα σε σχέση με τα δύο φύλα; Ποιες δουλειές κάνουν οι άνδρες και ποιες οι γυναίκες;
- Πόσο ελεύθερες είναι οι επιλογές μας; Ποιοι παράγοντες επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο αποφασίζουμε για το μέλλον μας; Ποιος ο ρόλος του σχολείου; Της οικογένειας; Του ευρύτερου κοινωνικού περιγύρου;
- Τι σημαίνει ισότητα των φύλων στην εργασία; Πώς μπορούμε να πετύχουμε την ισότητα αυτή;
- Ποια στερεότυπα για τους ρόλους των φύλων επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο σκεφτόμαστε για την επαγγελματική επιλογή των δυο φύλων;
- Τι σημαίνει για τις γυναίκες ο διπλός ρόλος της εργαζόμενης και μητέρας; Τι επιπτώσεις έχει αυτός ο διπλός ρόλος στη ζωή των γυναικών στην εργασία και την οικογένεια; Πώς μπορούν να αλλάξουν τα πράγματα;
- Υπάρχουν εναλλακτικοί τρόποι οργάνωσης της ενήλικης ζωής; Ποιοι είναι αυτοί; Πώς θα βλέπαμε μια κοινωνία, όπου δεν θα υπήρχαν ρόλοι προσδιορισμένοι ανάλογα με το φύλο;
- Πώς θέλουμε να είναι ο μελλοντικός κόσμος; Πώς θα πρέπει να είναι η μελλοντική οικογένεια; Πώς θα συμβιώσουν καλύτερα οι μελλοντικοί/ες εργαζόμενοι/ες, σύντροφοι και γονείς;

### **Γ. Παράδειγμα καλής δράσης**

**Θεματική:** «Ο καταμερισμός των ρόλων με κριτήριο το φύλο στα πλαίσια της άσκησης των επαγγελματιών στον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα»

#### **Στόχοι**

1. Να ενημερωθούν για τον παράγοντα φύλο και τον τρόπο που αυτός επηρεάζει τη στελέχωση, την οργάνωση και τη διοίκηση των ιδιωτικών επιχειρήσεων.
2. Να ενημερωθούν για τον παράγοντα φύλο και τον τρόπο που αυτός επηρεάζει τη στελέχωση, την οργάνωση και τη διοίκηση των δημοσίων οργανισμών/υπηρεσιών
3. Να καταγραφούν οι παράγοντες που προσδιορίζουν τις διαδικασίες στελέχωσης, οργάνωσης και διοίκησης
4. Να προβληματιστούν για πιθανές λύσεις που θα συμβάλλουν στην άρση των παραδοσιακών στερεότυπων στον εργασιακό τομέα.

## **Οργάνωση - Μέθοδος**

### **1ος-2ος στόχος**

Αποφασίστηκε για την πραγματοποίηση του πρώτου και του δεύτερου στόχου η συγκέντρωση, η καταγραφή, η ταξινόμηση, η στατιστική επεξεργασία και η παρουσίαση από ομάδες μαθητών των εξής δεδομένων: α) της δομής μιας δημόσιας υπηρεσίας της περιοχής τους με έμφαση τόσο στη διοικητική ιεραρχία όσο και στον ποσοστιαίο καταμερισμό των δύο φύλων στα πλαίσιά της β) της δομής μιας μεγάλης ιδιωτικής επιχείρησης της περιοχής τους με έμφαση τόσο στη διοικητική ιεραρχία όσο και στον ποσοστιαίο καταμερισμό των δύο φύλων στα πλαίσιά της γ) της δομής ενός πανεπιστημιακού τμήματος της περιοχής τους με έμφαση τόσο στη διοικητική ιεραρχία όσο και στον ποσοστιαίο καταμερισμό των δύο φύλων στα πλαίσιά της. Με τη δειγματοληπτική αυτή παρουσίαση στοχεύσαμε στη συγκεκριμενοποίηση των τάσεων που διαφαίνονται.

### **3ος στόχος**

Για την προσέγγιση του τρίτου στόχου αποφασίστηκε να παρουσιαστούν τα δεδομένα ημιδομημένων συνεντεύξεων με ερωτήματα σχετικά με τους λόγους παράγοντες που προσδιόρισαν τις διαδικασίες στελέχωσης, οργάνωσης και διοίκησης. Τις συνεντεύξεις πήραν οι μαθητές/ήτριες (1) από τους προϊσταμένους α) της δημόσιας υπηρεσίας β) της ιδιωτικής επιχείρησης και γ) τον Πρόεδρο ή Κοσμήτορα του Πανεπιστημιακού Τμήματος και (2) από δύο εργαζομένους, έναν άνδρα και μία γυναίκα α) της δημόσιας υπηρεσίας β) της ιδιωτικής επιχείρησης και γ) των μελών ΔΕΠ.

### **4ος στόχος**

Μετά την παρουσίαση των συγκεντρωμένων και κατηγοριοποιημένων παραγόντων ακολούθησε συζήτηση για πιθανές λύσεις που θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην άρση των παραδοσιακών στερεότυπων στον εργασιακό τομέα

## **Συμπεράσματα**

Με τη συζήτηση δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις εμπλοκής όλων των μαθητών/τριών στο ζήτημα που τέθηκε, αφού το πρόβλημα θεωρήθηκε ότι τους αφορά ευθέως στο μέλλον. Πολλές από τις προτάσεις που διατυπώθηκαν για την άρση των προκαταλήψεων στον εργασιακό τομέα υπήρξαν επαναστατικές και ρηξικέλευθες, ενώ απορρίφθηκαν στρατηγικές μοιρολατρικής προσαρμογής στην υπάρχουσα κατάσταση. Διαπιστώθηκε, όμως, πως η γυναίκα εκ των πραγμάτων πρέπει να έχει περισσότερα ψυχικά και πνευματικά αποθέματα από τον άνδρα για να γίνει ανταγωνιστική σε μια ανδροκρατούμενη αγορά εργασίας. Η προσοχή μας, λοιπόν, επικεντρώθηκε στους τρόπους με τους οποίους θα αυξηθούν αυτά τα εφόδια που θα αποτρέψουν την υπηρεσιακή περιχαράκωση της γυναίκας.

## **Αξιολόγηση**

Η συγκεκριμένη Ημερίδα Σπουδών υπήρξε πετυχημένη γιατί α) υιοθέτησε την στρατηγική της μη διαμεσολαβημένης απόκτησης της αναγκαίας γνώσης και αύξησε τα περιθώρια ανάληψης πρωτοβουλιών από τους/τις μαθητές/ήτριες, β) ενεργοποίησε τις δεξιότητές τους, όπως η λήψη συνεντεύξεων ή η ηλεκτρονική επεξεργασία δεδομένων, γ) συνέβαλε στην αναζήτηση λύσεων μέσα σε ρεαλιστικά πλαίσια.

## **Προτάσεις**

Το παραπάνω παράδειγμα καλής δράσης υποδεικνύει τη σημασία της εμπλοκής των μαθητών/μαθητριών στη διαδικασία και της ενεργούς τους συμμετοχής. Επίσης, η δημιουργία ομάδων εργασίας που θα επεξεργαστούν ζητήματα σχετικά με την προς διερεύνηση θεματική, αλλά και οι βιωματικές ασκήσεις αποτελούν καλές δράσεις. Στα πλαίσια των δράσεων αυτών μπορούν να αξιοποιηθούν με επιτυχία οι ασκήσεις ευαισθητοποίησης.

#### **Δ. Αξιοποίηση υλικού**

Προτείνεται η αξιοποίηση του παρακάτω υλικού από το Τεύχος «Εργαλεία εφαρμογής Προγραμμάτων ΣΕΠ με την οπτική του φύλου - II»:

- DVD με τίτλο «Κινηματογραφικές απεικονίσεις γυναικών»
- Παρουσίαση με τίτλο «Μια φορά και έναν καιρό...» από το CD-ROM
- Θεατρικά δρώμενα
- Ταινίες για προβολή (βλ. σελ. 19)
- Ασκήσεις ευαισθητοποίησης: «Πορεία ζωής - Η αυτοεκτίμησή μου», «Παιχνίδι με τα επαγγέλματα» και «Οι κάρτες της τύχης». Για περισσότερες ασκήσεις ευαισθητοποίησης βλέπε το «Δεληγιάννη-Κουϊμτζή, Β., Αθανασιάδου, Χ., Παπαθανασίου, Μ., Στογιαννίδου, Α., και Φορτοτήρα, Μ. (Ασκήσεις Ευαισθητοποίησης Μαθητών-Μαθητριών στο ΣΕΠ με την Οπτική του Φύλου, Θεσσαλονίκη 2008)»





ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ  
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ



ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ  
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ  
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ



**Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ**  
Επιχειρησιακό πρόγραμμα  
Εκπαίδευσης και Αρχικής  
Επαγγελματικής Κατάρτισης



ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ  
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ  
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ  
ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ